

ZIARUL „ALBINA“ (1866—1876); APARIȚIE, COLABORATORI, ORIENTARE GENERALĂ

Deceniul al șaptelea al secolului trecut reprezintă în istoria românilor din imperiul Habsburgilor un răstimp frământat, de luptă, de nădejdi și de dezamăgire. Frământare și luptă, născute din speranțele deschise prin inaugurarea „erei liberale“, succese și decepție, datorate convocării și apoi dizolvării dietei din Sibiu¹, se succedară, după 1860, marcând cu pregnanță activizarea considerabilă a vieții politice, și, de asemenea, scăderea progresivă a șanselor românilor de a dispune de propria lor soartă².

Noua ordine politică, dualismul, redutabil ca tendință încă de mai mulți ani, ajunge, la începutul anului 1866, prin iminența înfăptuirii lui oficiale, și mai amenințător pentru progresul popoarelor nemaghiare și negermane din imperiu, deci și al românilor, atât al celor din Transilvania cât și al celor din Ungaria. Mai mult sau mai puțin vehemente, protestele se ridicau de pretutindeni, sub forme și pe căi felurite. În ajunul încheierii pactului austro-ungar tensiunea politică crescuse, efortul românesc pentru asigurarea viitorului național, a cărui scrutare adincă prevestea ani grei, câștigă în amploare, dar calea urmată nu mai este unitară. Pasivismul și activismul, modalități politice deosebite, născute din realități diferite, dobândesc tot mai multă influență, primul în Transilvania, celălalt în Banat și Ungaria. Terenul viitoarei dispute de principii a îndreptăririi exclusive este creat.

Indiferent de metoda de luptă, acțiunea politică românească nu se putea duce, nu putea ajunge îndeajuns de eficientă, fără folosirea unei arme apreciate și cu valențe multiple: presa. Oglindă, deși nu întotdeauna fidelă, a vieții social-politice și culturale, ea trebuia să lovească în nedreptate, să condamne abuzul, să denunțe samavolnicia, să învețe publicul a discerne adevăratele sale interese și adevărații săi dușmani, să-l instruiască, mobilizeze și conducă, să-l ajute a se ridica la un înalt nivel de comprehensiune politică, izvor al conduitei demne și perseverente în lupta națională.

¹ S. Retegan, *Atitudinea burgheziei române din Transilvania față de dieta de la Cluj din 1865*, în *Studia*, series Historia, fasc. 2, 1966, p. 102.

² *Idem*, p. 108.

În anii 1865—1866 românii din Austria dispuneau de numai patru³ organe de presă importante („Gazeta Transilvaniei“, „Telegraful român“, „Concordia“ și „Familia“), dar dintre acestea cel mai tânăr, „Familia“, al cărui prim număr apare la 5 iunie (n.) 1865⁴ la Pesta, cu un caracter enciclopedic, putea servi mai puțin ca instrument al intereselor politice românești. În afară de „Concordia“ și de „Familia“ care apăreau la Pesta, celelalte două, editate în Transilvania, abordau în primul rînd probleme specifice acestuia și își aveau aici sfera propriu-zisă de circulație și influență, ca și majoritatea susținătorilor și abonaților. Diferențierea tacticii de luptă în ajunul înfăptuirii formulei dualiste impunea folosirea unui organ de presă care să slujească orientarea românilor din Ungaria spre participarea la viața parlamentară, deci să sprijine direcția activistă, cu atît mai mult cu cît „Concordia“ nu mai parcurgea la începutul anului 1866 un drum politic ascendent, ci o perioadă de recul, mai ales după retragerea redactorului său responsabil, Alexandru Roman, la sfîrșitul aceluiași an. Pînă în ultimul an al deceniului, ziarul lui Sigismund Pop dădu mult înapoi, abandonînd o seamă de obiective pentru care luptase înainte.

Un nou ziar românesc⁵ pentru românii din Banat și Ungaria era necesar și din alte considerente. În primul rînd era nevoia vădită de fortificare a frontului jurnalistic românesc din aceste părți, ale cărui antecedente nu erau atît de remarcabile ca ale celui din Transilvania, mai ales în Banat, unde populația românească, în special intelectualii, resimțea de multă vreme lipsa unui ziar prestigios, mai legat de viața și de năzuințele ei. Apoi, efortul politic românesc în ansamblul său cerea înmulțirea organelor de presă care să-l susțină. Nu trebuie de asemenea nesocotită nici aspirația românilor ortodocși, din Banat mai ales dar și de la nord de Mureș, de a avea o foaie, inspirată, susținută și redactată de cercuri ortodoxe⁶, deși înverșunarea confesională își tocise mult ascuțișul.

În împrejurările date și în virtutea unor asemenea cerințe, mai mulți membri ai familiei Mocioni, mînați și de intenția de a fonda o tribună de difuzare a ideilor lor politice⁷, reluară planul mai vechi al lui Andrei Mocioni, cel mai influent dintre ei, de a înființa un ziar românesc în părțile bănățene și ungurene, idee comunicată de acesta încă în 6 de-

³ *Sionul românesc*, care apăru la Viena la 1 iulie 1865 și *Progresul* din Sibiu, cu cele 4 numere ale sale din 1866, sînt mult mai modeste.

⁴ N. Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești*, tom. I, 1820—1906, București, 1913, p. 248.

⁵ Ziarele *Ost und West* și *Wochenschrift für Politik* din Viena, subvenționate de familia Mocioni pentru a susține cauza românească (vezi T. Botiș, *Monografia familiei Mocioni*, București, 1939, p. 97), nu puteau ține locul unui ziar național.

⁶ Conducerea celorlalte două ziare, *Concordia* și *Familia*, aparținea unor greco-catolici și tot așa va fi și în cazul *Federațiunii* care apare mai tîrziu.

⁷ Vincențiu Babeș, *Notițe biografice asupra vieții și activității decedatului Andrei Mocioni*, București, 1883, p. 17/369; vezi și Teodor Botiș, *op. cit.* p. 97.

cembrie 1849 episcopului ortodox din Arad, Gherasim Raț⁸. Atunci, în 1849, Andrei Mocioni împreună cu episcopul Șaguna ajunseseră la concluzia că o foaie românească era absolut necesară la Timișoara sau Arad, pentru luminarea și propășirea poporului român. Gazeta proiectată trebuia să fie însoțită de un supliment economic pentru a folosi maselor largi românești. Mocioni socotea că locul cel mai potrivit pentru apariția ziarului ar fi fost Aradul, apropiat de toate regiunile cărora era destinată foaia. Cit despre Șaguna, amestecul său în această acțiune se explică prin tendința lui de a ajunge la înființarea unui organ de presă de nuanță ortodoxă, ceea ce s-a și întâmplat cițiva ani mai târziu, când apăru „Telegraful român”. Intenția lui Mocioni însă rămîne neîmplinită.

Mai târziu, în 1857, familia Mocioni era din nou gata a contribui la editarea unui ziar⁹, dar a unei mari publicații politice românești de data aceasta, care să apară la Viena, să fie ieftină și, după posibilități, să se împartă gratis. Planul nu se materializă nici acum, dar nu fu abandonat definitiv, căci în 1866, sau poate la sfîrșitul lui 1865, Vincențiu Babeș deveni și el pârtaș și, la invitația lui Andrei Mocioni, colaborează cu influentul fruntaș bănățean la întocmirea programului și la stabilirea unor detalii de început ale unei acțiuni dificile cum era aceea de înființare, susținere și conducere a unui organ de presă devotat intereselor românești.

Noua gazetă românească, „Albina”, apărea la Viena în 27 martie/ 8 aprilie 1866¹⁰ într-o „... foarte bună redactare...”¹¹. Nici numele, nici locul de apariție nu sînt întîmplătoare. Jurnalul proaspăt înființat¹² promitea prin însăși denumirea lui o rîvnă națională, o stăruință neobosită și chema la strînsă solidaritate în confruntarea gravă ce-o prevestea mersul evenimentelor politice. A fost scos la Viena dintr-o dublă rațiune: trebuia să apere cauza românească în însăși capitala imperiului¹³, unde posibilitățile de informare și contactul cu cercurile politice influente

⁸ T. Botiș, *op. cit.*, p. 97.

⁹ Vincențiu Babeș, *op. cit.*, p. 13/369.

¹⁰ Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 13.

¹¹ N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 128.

¹² Despre *Albina* s-au scris puține lucrări, dar și acelea ating activitatea ei doar tangențial. În afară de titlurile deja citate mai menționăm: *IstRom*, IV, *Din istoria Transilvaniei*, II, București, 1963; Aurel Cosma, *Istoria presei române din Banat*, vol. I, Timișoara, 1932; V. Bugariu, *Figuri bănățene*; Bíró Sándor, *A Tribuna és a magyarországi román közvélemény*, Cluj, 1941; I. Lupaș, *Începuturile și epocile istorice ale ziaristicii românești transilvane*, în *Studii istorice*, vol. V, Sibiu—Cluj, 1945—46; Const. Antip, *Istoria presei române*, București, 1964; Gelu Neamțu, *Tendințe și valori în activitatea politică a lui Andrei Mocioni (1848—1877)*, în *Banatica*, I, 1971. Aceste materiale apreciază *Albina* ca un instrument valoros al luptei naționale românești.

¹³ T. Botiș, *op. cit.*, p. 95.

erau mai lesnicioase și să fie ferit de prigoana aristocrației maghiare ale cărei tendințe politice le va combate cu vehemență.

„Albina” urma să iasă de trei ori pe săptămână „...cînd o coală întregă, cînd jumătate adică după momentul împrejurărilor”¹⁴, avînd cel mai mic preț de abonament (7 fl. pe an, 4 pe 6 luni și 2 fl. pe 3 luni) dintre ziarurile românești în curs de apariție în Austria, format mare (52 × 33), modern, pe patru coloane. Costul redus urma să asigure ziarului o sferă largă de circulație. Menținerea lui vreme destul de îndelungată a fost posibilă mulțumită în primul rînd ajutoarelor bănești substanțiale acordate de familia Mocioni pînă în ultimul an de apariție. Intemeietorii „Albinei” apelaseră și la sprijinul autorităților din România, obținînd promisiunea directorului în ministerul de culte și instrucțiune publică V. A. Urechia, de a pune problema subvenției bănești la cea mai apropiată votare a bugetului. Vincențiu Babeș mai obține de la Urechia 6 abonamente la „Albina” în contul bibliotecilor publice, precum și o intervenție pe lingă ministrul de interne în vederea înlesnirii transportului ziarului în România¹⁵.

Primul număr, din 23 martie/8 aprilie 1866, expune, în articolul de fond semnat de Andrei, Anton, George și Alexandru Mocioni, programul ziarului, obiectivele și direcția politică ce avea s-o urmeze.

În concepția creatorilor ei, „Albina” trebuia să fie „...organ național independent și liberal, pentru toate interesele întregului popor român, adică o foaie națională generală...”¹⁶. Deși nu va fi la fel de populară în toate părțile pămîntului locuit de români, foaia era destinată, nu mai trebuie să o subliniem, tuturor românilor, nu numai celor din monarhia habsburgică, mergînd pe calea, deja bătută de Gazeta de Transilvania, a stringerii legăturilor, culturale și sufletești cel puțin, dintre toți fiii aceleiași națiuni. În mijlocul frămîntării generale europene a popoarelor preocupate „d-a se orienta, de a-și clarifica între sine interesele vitale, d-a se apropia și alia spre întîmpinarea și devingerea greutăților și pericolelor amenințătoare...”¹⁷, se spune în articol, românii străbat un drum presărat de primejdii. Acum, mai mult ca altădată, este nevoie de un focar puternic care să concentreze forța spirituală și efortul „...din tot corpul națiunii, din poporul român întreg...” pentru a le canaliza „...spre un scop moral loial și național comun...”¹⁸. Aceasta își propunea a fi „Albina”, prin rostul fondatorilor ei, organ „...devotat mai presus de toate cauzei române naționale...”, ridicat deasupra certurilor de partid și a provincialismului, a confesionalismului, deasupra intereselor meschine, ziar care să caute a afla și să indice cele „...mai bune și mai sigure căi naționale...” și să stabilească un program de luptă „...corespunzător însemnătății și greutăților timpului...” Considerînd că toți românii formează o singură națiune, autorii articolului programatic înscriu printre obiectivele „Albinei” preocuparea consecventă de viața și interesele fraților din România. Noua „tribună”

¹⁴ *Albina*, Viena, an. I, 1866, nr. 1, din 27 martie/8 aprilie.

¹⁵ Arhiva Vincențiu Babeș aflată în proprietatea prof. dr. doc. Mihail Dan, doc. nr. 86.

¹⁶ *Albina*, Viena, an. I, 1866, nr. 1, din 27 martie/8 aprilie.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

românească urma să se folosească de talentul și capacitatea celor mai valoroși „... bărbați ai națiunii noastre” pentru atingerea scopului „... național comun...” și nu-și va aroga dreptul de a impune poporului atitudini, programe, căi de urmat.

Fondatorii „Albinei” nutreau nădejdea că, în urma unui sprijin larg al publicului, ea va putea fi transformată, într-o bună zi, în cotidian, speranță cutecătoare, fără antecedente practice, în istoria jurnalisticii românești din Austria. Redacția își propuse a se opri asupra politicii, literaturii și economiei. În domeniul literar se va urmări publicarea scrierilor din patrimoniul național, căci „... națiunea ce și-are literatura sa proprie, nu-și poate pierde naționalitatea...”, iar în cel economic, ziarul va face loc în coloanele sale în primul rind sectoarelor în care românii erau cel mai adânc ancorați.

„Albina” a fost menită a năzui spre izbînda unei cauze a cărei garanție de succes rezida în dreptatea, în justețea aspirațiilor susținătorilor ei. Ea pleca la drum cu un program destul de larg, formulat însă cu circumspecție și moderație, program ce a omis, în mod deliberat de bună seamă, idei conturate și intenții nemărturisite ale creatorilor săi. Viața ei de mai bine de 11 ani, atitudinea opozițională ascendentă sub dualism, confirmă afirmația noastră¹⁹, dînd înțeles depășirii, completării, pe parcursul anilor de apariție, a programului inițial. Între ideile cuprinse de acesta din urmă, se ridică deasupra celorlalte conștiința de netăgăduit a comunității de interese ce lega pe toți fiii neamului românesc. Este un gând frămîntat de multă vreme, rostit uncori, cu ani în urmă, de Vincențiu Babeș²⁰, militantul național care va conduce ziarul din primul pînă în ultimul an de apariție, se va îngriji de compunerca, completarea și activitatea echipei redacționale.

Salutată de „Gazeta Transilvaniei”²¹, de „Concordia”²² și de personalități marcante ale vieții publice din România²³, „Albina” debută redactată în Landstrasse, Raisnergasse nr. 3 de un colectiv prestigios²⁴. Conducerea propriu-zisă a ziarului fu încredințată lui Vincențiu Babeș — deși la început nu făcea formal parte din redacție —, personalitate cunoscută în viața politică și culturală a românilor din Austria, colaborator vechi al primelor și aproape al tuturor foilor românești ce apăreau în imperiu. Activitatea de ziarist și-o începuse prin 1846 la „Gazeta Transilvaniei”²⁵, al cărei corespondent va rămîne vreme mai îndelungată, și la „Amicul Poporului”²⁶ ce apărea la Pesta în 1848 sub conducerea lui Sigismund V. Pop. Cunoscut ca luptător național consecvent, Babeș desfășurase, de prin 1846 mai ales, în strînsă colaborare cu familia Mocioneștilor, în special cu Andrei Mocioni, o activitate laborioasă, închinată propășirii românilor din imperiu. În 1860, în zorii „erei liberale”, ce avea să dea mari nădejdi românilor, își cîștigă

¹⁹ Vezi și Biró Sándor, *op. cit.*, p. 24.

²⁰ G. Cipăianu, *Ideii progresiste în gîndirea lui Vincențiu Babeș*, în *ActaMN*, VII, 1970, p. 360.

²¹ An. XXIX, nr. 26, din 6/18 aprilie 1866.

²² An. VI, nr. 28, din 7/19 aprilie 1866.

²³ Arhiva Vincențiu Babeș, pachetul IV, doc. 97; Ion Ghica către Vincențiu Babeș.

²⁴ *Concordia*, Pesta, an. VI, 1866, nr. 28, din 7/19 aprilie.

²⁵ Grigore V. Pop, *Conspect asupra literaturii române*, vol. II, p. 250; vezi și N. Iorga, *op. cit.*, p. 128.

²⁶ *Amicul poporului*, Pesta, an. I, 1848, nr. 10, din 15 iulie.

un bun nume politic cu publicarea broșurii militante „Cauza limbii și a naționalității în Austria pertractată de un român”²⁷, care se bucură de o circulație îndejuns de largă²⁸ pentru a fi fost necesară reeditarea ei²⁹. Cunoscut deja în cercurile influente și în mediul larg românesc, în Austria ca și peste Carpați, el se angajează în 1860 în lupta electorală pentru intrarea în dieta Ungariei, profesînd mulți ani, și după instaurarea dualismului, un pronunțat crez activist³⁰. Ziarul „Albina” îi oferea un mijloc necesar propagării ideilor sale politice, străbătute, în toți anii de apariție ai gazetei, de aceeași credință activistă de care, dezamăgiți de strimbătatea legilor dualiste, se deziseră soții săi de idei, Andrei Mocioni mai întii și în urmă Alexandru, nepotul său. Publicistica dădea lui Babeș, energiei sale neostoite, un cîmp vast de manifestare, iar sub povara sarcinii asumate, aspirația împlinirii rîvnei lui naționale.

Primul redactor responsabil al „Albinei”, George Popa, își începu munca în colaborare cu editorul Vasile Grigorovița (bucovinean de origine), amîndoi tineri intelectuali români animați de idealuri și angajați în lupta națională, pe care o serviră, cu condeii mai ales, atît ca ziaristi cît și în activitatea lor ulterioară. George Popa, cu studii de drept făcute la Pesta și de filozofie la Viena, fusese, ca și Vincențiu Babeș, unul din colaboratorii ziarului românesc „Concordia”, unde pare a fi făcut o adevărată ucenicie de jurnalist³¹. Competența grupului redacțional fu recunoscut de la început³² și confirmată pe parcursul anilor dintii de apariție a „Albinei”. Nu poate fi trecută cu vederea semnificația adîncă ce a avut-o la vremea ei colaborarea, la Viena în redacția Albinei, între bănățeni și un bucovinean, implicațiile ei larg românești, ce nu scăpară spiritului iscoditor al lui Nicolae Iorga căruia-i aparține constatarea profitului cultural național izvorit din „... un fel de comunitate sufletească a românilor de pretutindeni...” ce se crease în redacția lui Popa și înlesnise „...pregătirea general românească...”, a generației lui Mihai Eminescu³³.

Printre primii „albiniști” se numără și Pavel Rolariu, intelectual bănățean cu o bogată activitate culturală, cu deosebire în ultimele trei decenii ale secolului trecut, fost corespondent al ziarului „Neue Freie Presse”. Pentru el redacția „Albinei” va constitui, din 1866, cînd a fost angajat ca censor, corector și expeditor³⁴, o școală publicistică în sensul cel mai propriu al cuvîntului, unde dobîndi experiența care-i va ajuta mai tirziu să desfășoare, fără a rupe legăturile cu Babeș, o rodnică muncă gazetărească independentă în Banat.

Determinate de condiții obiective, se produc în intervalul de mai bine de 10 ani de apariție a „Albinei” (27 martie/8 aprilie 1866 — 31 decembrie 1876/12

²⁷ G. Cipăianu, *op. cit.*, p. 356.

²⁸ Axente Banciu, *Scrisori vechi*, în *Țara Birsei*, an. I, 1929, p. 91.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ G. Cipăianu, *op. cit.*, p. 356.

³¹ *Concordia*, Pesta, an. VI, 1866, nr. 28, din 7/19 aprilie.

³² *Ibidem*, Valeriu Braniște considera chiar că George Popa ar fi fost „cel mai de vocație” ziarist român din răstimpul de apariție a *Albinei*; vezi *Amintiri din închisoare*, București, 1972, p. 252.

³³ N. Iorga, *op. cit.*, p. 129.

³⁴ Aurel Cosma, *Istoria presei române din Banat*, p. 35.

ianuarie 1877), schimbări în structura redacției sale. Calitatea de redactor responsabil reveni, după retragerea lui George Popa, rînd pe rînd lui Vincențiu Babeș, Iulian Grozescu, Ioan Ciocan, și I. Siepețianu³⁵. Vincențiu Babeș, care fu înlocuit din 2 octombrie 1869 pînă în 1 ianuarie 1876 de Ioan Ciocan, preluă și îndatorirea de editor și duse, mai mult de cinci ani, greul muncii în redacție, nevoit adesea a-și căuta noi colaboratori, în locul celor care se retrăgeau. Îl regretase³⁶ în momentul plecării sale pe George Popa, care lucrase o vreme și ca editor, ca și pe Iulian Grozescu cînd, grav bolnav, părăsi redacția la începutul lunii mai 1872 și muri, cîteva săptămîni mai tîrziu, în Banat³⁷. Nici sediul redacției nu se putu menține multă vreme în același loc, la fel cum a trebuit schimbată și tipografia de cîteva ori, amănunte care nu trecură fără a dăuna calității ziarului.

De la început, în jurul „Albinei“ se formă un cerc de colaboratori, unii destul de consecvenți, și de corespondenți, care, numărînd printre ei personalități marcante³⁸ în viața politică și culturală a românilor din Austria, contribuind, alături de strădania permanentă a redacției, la a asigura ziarului un conținut de înaltă factură, rațiune unică de existență și garanție a împlinirii rosturilor sale. Redactorul își exprimase încă în primul număr speranța că în afară de „...mulți bărbați luminați ai națiunii...“ care și-au promis deja sprijinul, vor mai fi și alții „...din diferite părți ale patriilor române...“ care li se vor alătura. În primul număr găsim deja numele lui Atanasie Marienescu³⁹, intelectual bănățean, om de cultură cu un trecut rodnic. Publicist cunoscut și apreciat, viitor membru al Academiei Române, Marienescu se numără printre primii culegători români de folclor, în orice caz a fost primul din Transilvania care a acordat ani de ostencală basmului popular românesc și a căutat în țesătura fabulației sale înțelesuri pierdute în adîncimea vremii. Entuziast al versurilor populare, din care publică la Viena în 1857 un întreg volum⁴⁰, trimite redacției „Albinei“, căreia-i va rămîne un colaborator foarte atent, nenumărate balade românești, unele luate din colecțiile sale mai vechi, deja tipărite. Din 1870 începe a tipări tot în „Albina“ basme culese, prelucrate și interpretate de el, „noutăți“ care nu mai văzuseră lumina tiparului. Marienescu acorda o atenție deosebită poeziei populare, în care vedea un izvor nesecat de frumusețe literară și o generoasă sursă de inspirație, atît tematică cît și estetică, pentru viitorii scriitori români. Prezența lui asiduă la „Albina“, unde publică aproape în fiecare număr folclor sau uneori poezii originale, se manifestă ca o întrupare literară a suflului popular viguros și înnoitor. Marienescu difuzază

³⁵ Vincențiu Babeș între: 9 iulie 1870—11 noiembrie 1871; 7 mai 1872—1 ianuarie 1876 și interimar: 2—6 octombrie 1869; Iulian Grozescu între: 11 noiembrie 1871—7 mai 1872; Ioan Ciocan între: 1 ianuarie 1876—31 decembrie 1876; I. Siepețianu interimar între: 27 august—22 octombrie 1870; vezi N. Hodoș și Al. Sadi Ionescu, *op. cit.*, p. 13.

³⁶ Florian Moldovan, „Albina“ de acum 100 ani, în *Presa noastră*, nr. 9 din 1966, p. 40.

³⁷ *Albina*, Pesta, an. VII, 1872, nr. 42, din 25 mai/6 iunie.

³⁸ Ilie Groșianu, *Vincențiu Babeș*, Timișoara 1938, p. 31.

³⁹ C. Diaconovici, *Enciclopedia română*, Sibiu, 1904, tom. III, p. 209.

⁴⁰ *Ibidem*.

în sferile culte valorile născute din popor, el servește și educației estetice a cititorilor și culturii românești în dezvoltare, dar și consolidării credinței colective în puterea geniului creator național.

Între colaboratorii apropiați ai redacției „Albinei” se numără Iulian Grozescu, poet din Banat, căruia, după opinia lui Nicolae Iorga, nu i-ar fi lipsit talentul⁴¹. El începuse ca gazetar de foarte tânăr, la numai 23 de ani, scriind de prin 1862 la „Concordia” și „Strigoiul”⁴², foaie satirică scoasă la Pesta de Emeric B. Stănescu. Grozescu dobândise pînă la apariția „Albinei” o experiență remarcabilă și o bună reputație gazetărească prin materialele publicate în paginile „Umoristului”, ale „Familiei”. La „Albina” publică poezii, comentarii politice, studii de cultură⁴³. Contribuția lui Iulian Grozescu, mai ales că o vreme a fost redactor al foii, trebuie să fi fost cu mult mai bogată decît ne-ar lăsa să credem numărul articolelor semnate. Înrudirea de idei ne determină a presupune că materialele, de obicei cu substrat politico-național, publicate în număr mare sub pseudonimul „Cassiu” ar aparține tot lui⁴⁴. Dacă o soartă nefericită, mai nefericită decît a tuturor celorlalți colaboratori ai ziarului înființat de Mocionești, nu l-ar fi îndepărtat de redacție, activitatea și talentul său ar fi cheazăuit multă vreme pentru prestigiul și răspîndirea ziarului.

Mai tânăr decît Grozescu, Gruia Murgu Liuba, fiu de țaran din Banat, trebuie socotit printre colaboratorii cei mai consecvenți și combativi ai „Albinei”. Nu reuși să scape, datorită tonului inflamant al articolelor sale politice, de pericolul permanent ce-i pîndea pe publiciștii din Austro-Ungaria neangajați în tabăra guvernamentală. procesul de presă și uneori... condamnarea⁴⁵.

Colaborări valoroase se mai remarcă din partea unor oameni de cultură români angajați în activități diferite, în afara jurnalismului propriu-zis. Doctorul Vasici semnează articole de popularizare a științei⁴⁶, Simion Mangiuca trimite redacției critici literare⁴⁷, I. Trăilă poezii. Scriu de asemenea în „Albina”, deși mai rar, Mihai Eminescu^{47a}, V. A. Urechia⁴⁸ și Visarion Roman⁴⁹.

De bună seamă nu sînt acestea toate colaborările care ar merita a fi remarcate. Numărul mare de articole nesemnate sau semnate cu pseudonime, diverse și greu de identificat deocamdată, împiedică stabilirea apartenenței sigure a multor materiale, unele deosebit de interesante, publicate în cei aproape 11 ani de apariție a „Albinei”. Este cazul articolelor semnate „C.R.” spre exemplu, destul de multe

⁴¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 128.

⁴² A. Cosma, *op. cit.*, p. 30.

⁴³ *Albina*, an. I, 1866, nr. 23 din 1/13 iunie; an. II, 1867, nr. 43, din 16/28 aprilie; an. VII, 1872, nr. 1, din 2/14 ianuarie; an. VII, 1872, nr. 31, din 13/25 aprilie.

⁴⁴ *Idem*, an. I, 1866, nr. 10, din 24 aprilie/6 mai; an. I, 1866, nr. 13, din 4/16 mai; an. II, 1867, nr. 42, din 13/25 aprilie.

⁴⁵ *Idem*, an. IX, 1874, nr. 26 din 5/17 aprilie.

⁴⁶ *Idem*, an. VIII, 1873, nr. 53, din 15/27 iulie.

⁴⁷ *Idem*, an. I, 1866, nr. 96, din 30 noiembrie/12 decembrie.

^{47a} *Idem*, an. V, 1870, nr. 3, din 7/19 ianuarie.

⁴⁸ *Idem*, an. II, 1867, nr. 13, din 1/13 februarie.

⁴⁹ *Idem*, nr. 12, din 29 ianuarie/10 februarie.

la număr, care abordează o problemă de importanță primordială în viața românilor din imperiu: progresul pe tărîm economic⁵⁰. Autorul lor apelează la intelectualitate, invitînd-o a se preocupa mai îndeaproape de lărgirea în popor a cunoștințelor agricole în scopul asigurării sale economice. Ar fi de asemenea de interes științific — dacă s-ar putea identifica — sumedenia de articole cu tematică felurită, arareori semnate, scrise de Vincențiu Babeș, care împinzesc paginile ziarului „Albina” pe toată durata existenței sale. Numărul lor este prodigios, dacă dăm crezare informațiilor din „Albina” (nr. 117 și 118 din 31 dec. 1876/12 ian. 1877), unde este vorba de cca 5000 de articole originale scrise și multe altele îndreptate de Babeș. Reducînd chiar cu jumătate cifra indicată, impresia despre dimensiunea reală a muncii depuse de Babeș la „Albina” unde în realitate poate fi considerat redactor, editor, colaborator, uneori poate și corector, este covârșitoare.

Din 27 martie/8 aprilie 1866, pînă la sfîrșitul lui 1876, redacția, și odată cu ea ziarul „Albina”, parcurseră un drum presărat cu dificultăți, atît de grave cîteodată, încît însăși apariția în continuare a noii publicații românești ajungea discutabilă. „Albina” adoptă la debut un ton destul de potolit, nu numai ca urmare a faptului că în primele luni ale anului 1866 cauza românească nu ajunsese încă în impas iremediabil, ci și pentru că logica cea mai simplă impunea, la început de activitate, o conduită suficient de circumspectă pentru a putea evita coliziunea prematură cu puterea politică. Căci, chiar dacă atacurile nu ar fi vizat în primul rînd și direct administrația centrală austriacă și casa domnitoare, nu trebuie totuși să uităm că pe calea ce o luaseră evenimentele, lovind cu vehemență necontrolată în pregătirile dualiste, putea fi întîlnită la un moment dat adversitatea iritată a elementului dominant transilaitan, care, oricum, rămînea partenerul de tranzacție al nobilimii maghiare.

Din aceste motive debutul ziarului se menține în note medii, nu coboară însă niciodată sub tonul obișnuit al celorlalte foi politico-naționale românești mai importante: „Gazeta Transilvaniei”, „Concordia”, „Telegraful român”. Redacția salută în primul număr publicul și-l anunță că „Albina” se va rîndui sub același stîndard ca surorile ei din Pesta, Brașov și Sibiu, dar lupta ei va folosi poate, cîteodată, alte arme, va urma altă tactică. Avînd înaintea ochilor numai „... interesul naționalității...”, redacția își face cunoscută intenția de a acționa „Suaviter in modo, fortiter in re”.

Cît despre conținut, care va fi, în tot decursul apariției, de o structură consecventă, „Albina” se face cunoscută ca o publicație complexă, la nivelul epocii și al posibilităților de care dispunea, cu caracter quasi-enciclopedic, marcat însă de preponderența pronunțată a materialelor politice. Condiția politică precară a românilor din imperiul habsburgic, cu tot momentul de demaraj ardelean, csemer ca durată, al anilor 1863—64, ridica în fața presei imperative de o natură determinată. De aceea, organele de presă românești, în afară de „Familia”, avuseseră și aveau încă, profil predominant politic, cu rosturi combative.

„Albina” a fost creată și s-a manifestat pe plan politic, am mai spus-o înainte, ca tribuna de presă a activismului. Direcția sa politică a fost, firește, aceea a grupării înfiripate în jurul familiei Mocioni și al aliatului lor politic Vincențiu

⁵⁰ *Idem*, an. I, 1866, nr. 1, din 27 martie/8 aprilie.

Babeș. Ea trebuia să secondeze acțiunile fondatorilor săi, să slujească luptei lor parlamentare și, e de presupus, să contribuie la lățirea principiilor activiste, acolo unde nu puteau dăuna drepturilor românești. Este greu de stabilit în ce măsură Vinčențiu Babeș împărtășea convingerea lui Emile Picot, prieten activ al românilor, că activismul ar fi trebuit extins și în Bucovina⁵¹, dar opiniile lor se armonizau cu totul în aprecierea justificării exclusive a modalității de luptă activiste în Ungaria și Banat⁵². Totul era să nu construiești pe temelie șubredă; ori, în părțile amintite atât posibilitățile concrete cât și predispoziția masei de popor și a conducătorilor ei indicau un singur drum⁵³.

Deși Andrei Mocioni, principalul său inițiator, își pierde prin 1868 toată încrederea în eficacitatea tacticii activiste, în succesul luptei naționale chiar, „Albina” își continuă drumul urmind făgașul activist croit de acuma de Vinčențiu Babeș în primul rând. Fără a scăpa de greșeli, de eșecuri, ziarul aduse încă mulți ani servicii clubului parlamentar român, nucleu al activismului românesc. Politica lui nu putea fi „...personală...”⁵⁴, în orice caz nu mai mult decât aceea proprie altor ziare românești, mai vechi sau mai tîrzii, căci „prozelitismul” său activist se mișcă între limite foarte stabile, iar conduita ziarului în fața marilor probleme, de interes adînc național, dă la iveală o profundă înțelegere a imperativelor comune sortii tuturor românilor din monarhie. Mocioneștii și Babeș încearcă „...pentru înția oară...” prin mijlocirea lui concentrarea forțelor românești de pretutindeni⁵⁵, dar în fierberea imediat premergătoare înfăptuirii oficiale a dualismului, „Albina” își însușește și propagă ideea situației aparte a Transilvaniei în imperiu, în relația cu Ungaria în special, deci și aceea a lipsei de justificare, de îndreptățire, de care păcătuiau pretențiile unioniste⁵⁶. Or, o situație aparte naște, prin condițiile ei concrete specifice, posibilități aparte, concepții deosebite, caracteristice, orientare și acțiune politică proprie. Clarviziunea politică dovedită încă de mai înainte de grupul conducător al „Albinei”, format din foști protagoniști ai luptei pentru salvarea autonomiei Banatului, menține conduita ziarului în armonie cu înțelegerea realistă a destinului politic al Transilvaniei, amenințat de substratul suprematizator al orientării dualiste. „Albina” remarcă „...reînflorirea arborelui putred al dreptului istoric...”, dar și soarta lui condamnată⁵⁷, arată că românii ardeleni nu voiau uniune⁵⁸, că nici ceilalți români din Austria nu o doreau⁵⁹. Ziar activist prin excelență, „Albina” aprobă pasivismul ardelenilor, îl găsește potrivit⁶⁰, mai mult, subliniază zădărnicia activismului în Transilvania și identi-

⁵¹ Arhiva Babeș, pachetul II, doc. 81.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, Craiova, 1941, p. 276.

⁵⁴ Gelu Neamțu, *Inițierea, programul și colaboratorii ziarului „Federațiunea”*, în *AIAC*, XIV, 1971, p. 159.

⁵⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 129; vezi și *Albina*, an. I, 1866, nr. 32, din 22 iunie/4 iulie.

⁵⁶ *Albina*, an. I, 1866, nr. 2, din 6/18 aprilie.

⁵⁷ *Idem*, nr. 13, din 4/16 mai.

⁵⁸ *Idem*, nr. 15, din 8/20 mai.

⁵⁹ *Idem*, nr. 94, din 23 noiembrie/5 decembrie.

⁶⁰ *Idem*, an. IV, 1869, nr. 8, din 23 ianuarie/4 februarie.

tatea de interese a românilor din imperiu⁶¹. „Deci — cere „Albina” —, să ne încordăm puterile ca pasivitatea să devină generală” (în Ardeal — n.a.). Alexandru Mocioni ridică „pasivitatea legală a românilor din Transilvania”⁶² la înălțimea de datorie, într-un articol devenit celebru, care purta tocmai acest titlu⁶³. Era un studiu pătrunzător și realist al specificului politico-național transilvănean din primii ani ai dualismului, merit a aduce mai multă limpezime în disputele intime românești de principiu și un început de clarificare în atitudinea reciprocă a conducătorilor activiști și pasiviști, ajunși în preajma înființării celor două partide naționale. În lumea ideilor politice românești, zămislite în primii ani ai dualismului de efortul unanim spre rezistență, când confuzia politică amenința, prin incomprehensiunea intestină uneori exagerată, să scindeze șuvoiul forțelor comune, „Albina”, ancorată puternic în realitatea românească, în efervescenta zgomotoasă a luptei, contribuie la consolidarea frontului național, prin consfințirea, paradoxală în aparență, a două căi posibile, convergente ca scop.

Destinată în primul rînd a suplini nevoi politico-naționale stringente, „Albina” își va menține totuși în decursul apariției, ca de altfel toate ziarele românești din Austria, structura cvasienciclopedică cu care începuse. Era consecința imposibilității de a ține mai multe publicații, ceea ce făcea ca cele existente să încerce a împlini cerințe urgente, economice, culturale și științifice ale poporului român din imperiu. Însă toate aceste valențe ale ziarului condus de Vincentiu Babeș convergeau, aceasta se poate observa cu ușurință, spre un țel unic — propășirea națională. „Albina” propovăduia ideea că nu poate exista popor liber fără cultură, că o cultură slab dezvoltată nu poate apăra împotriva ingenuchierii, mai degrabă sau mai târziu, pe națiunea ce se face vinovată de apatie și indiferentism⁶⁴. Ca și alte publicații românești, „Albina” tinde să stîrneasce emulația cultural-științifică între români, să cultive gustul, să aprindă scînteia creației naționale originale. Cunoștințele științifice și economice publicate cu asiduitate trebuiau să fertilizeze în popor preocupările de această natură, să contribuie la zidirea unui fundament economic solid al luptei naționale.

Drumul „Albinei” nu a putut fi neted, căci timpuriul său mesaj antidualist⁶⁵, opoziția sa crescîndă, o făceau părtașa unui tratament, cum se va întîmpla și cu „Federațiunea”, ostil din ce în ce mai mult, pe măsură ce ridică ea însăși tonul. Rezervele de la început ale redacției se împruținează repede, cu cît înțelegerea austro-pestană înainta spre sorocul, nefericit pentru popoarele supuse din imperiu, de înarticulare oficială. „Combi-națiunea minunată” ce se învîrtea de stăpînii zilei se arăta pentru români ca „...o sentință de moarte...”⁶⁶. Este un veritabil semnal de alarmă, o afirmare publică, fără echivoc a caracterului opresiv, ireductibil al ordinii politice pe cale de instaurare. Pînza expresiilor precaute, țesută în primele numere, cedează în tot mai multe locuri; glasul odată molcom dobîn-

⁶¹ *Idem*, nr. 9, din 26 ianuarie/7 februarie.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Albina*, an. I, 1866, nr. 1, din 27 martie/8 aprilie; nr. 3, din 8/20 aprilie.

⁶⁵ *Idem*, nr. 13, din 4/16 mai.

⁶⁶ *Idem*, nr. 22, din 29 mai/10 iunie, articolul: *Regimul unguresc și noi*.

dește accente aspre, cutezătoare. Popoarele monarhiei trebuiau avertizate că „...acel minunat calcul a bună seamă va fi fost făcut — nu atât fără naționalități, ci cu, și pentru câteva naționalități — cum se pare chiar contra celorlalte, știți bunăoară ca faimcasa »unio trium nationum« dinainte de 400 și vreo 31 de ani în Transilvania⁶⁷. Limba română este exclusă din oficiu, funcționarii români nu sînt admiși în posturi. Partidul lui Apponyi face concesii Austriei pentru ca aceasta să-i abandoneze naționalitățile din Ungaria. „Românii cei trași împinși, românii cei trecuți cu vederea, cci asupriți și negrijiți...“ nu se vor face uneltele noului regim, nu vor să-și sape singuri groapa, vestește „Albina“⁶⁸.

Românii, sîrbii și slovacii își vărsaseră sîngele cu ani în urmă tocmai în luptă împotriva unor legi ce le negau dreptul la existență națională⁶⁹, ei condamnă dualismul. Nu vor nici federalism „...al grupelor istorice...“⁷⁰, căci altul în Austria se vădise imposibil, dar nici centralism. Ei vor egalitate între toate popoarele din imperiu, participare proporțională la trudă și beneficii. „Albina“ se face ecoul speranțelor întregului corp național și exprimă opoziția lui hotărîtă în fața pretențiilor de înglobare a Transilvaniei în Ungaria. O spune să se știe: „Nu ne trebuie uniune decretată-n contra noastră, de noi fără noi“⁷¹, căci ea despoaie de drepturi, degradează și injosește. Dualismul nu va fi durabil, căci în natura lui zace germenele ce-i va măcina forțele: revolta celor supuși de el⁷². Națiunile ai căror fii sînt tratați „...ca paria... își vor încorda toate puterile spre delăturarea apăsătorilor...“⁷³. „Albina“ întreține speranța că va veni și timpul dreptății, cheamă la luptă fermă, cu forțe cumpănite, ca într-o bună zi să se poată striga „Românimea a înviat“⁷⁴. Dualismul discriminator, arată ziarul, înlocuiește nedreptatea feudală cu una națională, căci în locul stăpînilor de iobagi și al iobagilor el pune, „...națiuni cu drepturi politico-naționale și naționalități cu datorii de a servi spre glorificarea națiunilor aristocratice“⁷⁵. „Albina“ pare a fi fost prima publicație românească ce sublimă natura și tendința dualismului, într-o formulă concisă, aceea de „fедераție a duor elemente, duor factori din patria comună, pentru scopul de a predomini asupra celorlalte mai multe elemente, celorlalți mai mulți factori ai patriei comune“⁷⁶. Ea atinse notorietatea la sfîrșitul deceniului șapte al secolului trecut, lansînd manifestul de unire a naționalităților pentru a face față pericolului.

Ziarul se menține pe terenul opoziționismului combativ⁷⁷ completat din cînd în cînd cu noi elemente. În 1870, urmărind evenimentele din Franța, de acum repu-

⁶⁷ *Ibidem.*

⁶⁸ *Ibidem.*

⁶⁹ *Idem*, nr. 51, din 7/19 august.

⁷⁰ *Idem*, nr. 66, din 14/26 sepembrie.

⁷¹ *Idem*, nr. 94, din 23 noiembrie/5 decembrie.

⁷² *Idem*, an. II, 1867, nr. 3, din 6/18 ianuarie.

⁷³ *Idem*, nr. 8, din 18/30 ianuarie.

⁷⁴ *Idem*, nr. 42, din 13/25 aprilie, articolul: *În săptămîna patimilor.*

⁷⁵ *Idem*, an. III, 1868, nr. 17, din 11/23 februarie.

⁷⁶ *Idem*, nr. 27, din 6/18 martie.

⁷⁷ Vezi și Biró Sándor, *op. cit.*, p. 24.

blicană, publică fragmente dintr-un manifest al ziaristului Félix Pyat, care chema pe europeni la luptă împotriva absolutismului, pentru o Europă republicană⁷⁸. Articolele din anii 70—71 degajă multă înțelegere pentru comunarzi, căci cei apăsați nu pot gândi altfel decât semenii lor. Folosind prilejul oferit de răscoala din Croația, ziarul afirmă necesitatea ca popoarele să fie lăsate „... să se ferească ele înseși...” pentru că tutela străină impusă mereu a făcut nemulțumirea unanimă și debordantă⁷⁹. Reafirmând crezul activist al „Albinei”, numărul 89 din 31 octombrie/12 noiembrie 1877 nu exclude totuși, pentru popoarele capabile să o ducă la victorie, posibilitatea revoluției ca mijloc de înlăturare a jugului asupritor. Adevăratele speranțe ale redactorilor răzbat uneori de sub poșghita legalismului circumstant, dând la iveală ceva din sensul intim al strădaniilor lor. Nu credem să lipsească înțelesurile adânci, valabile pentru toți românii, din formularea sub care „Albina” voia să cuprindă opinia proprie despre pasivism: „Pasiviștii zic puterii: nu-ți recunoaștem dreptul, nu-ți recunoaștem legile și măsurile; ne supunem aceloră numai de silă, pe cât timp puterea voastră fizică este superioară; ori unde însă și îndată ce a noastră putere fizică va fi mai mare, vom combate și dărâma legile și măsurile voastre și vom surpa stăpânirea voastră”⁸⁰.

Atitudinea deschisă antidualistă a ziarului condus de Babeș se conjuga cu o înțelegere, manifestată public, a destinului și intereselor identice ale tuturor românilor. Apelurile de solidarizare națională se repetă, unele după altele. „Albina” cheamă pe intelectuali să conlucreze în acțiunea mărcată de pregătire a poporului: „... pentru de a-și apuca și păstra el însuși la timpul său soarta sa în mîinile proprii”⁸¹. România era investită cu sarcina propășirii românismului al cărui viitor „... zace în unitatea sa limbistică, topografică și de aspirațiuni”⁸². În anul 1869 „Albina” arboră formula: „Daco-românia morală, culturală, una și indivizibilă”⁸³, ca un deziderat pentru a cărui împlinire trebuiau încordate forțele națiunii. Daco-românia politică subînțeleasă, însă neîndoielnică, umplînd gândurile militanților albiniști ca o nădejde a cărei întrupare se cerea smulsă prin luptă.

În primii 2—3 ani de apariție „Albina” fu sprijinită material, se pare cu destulă larghețe⁸⁴, de familia Mocioni, de Andrei Mocioni mai ales, care dovedi o remarcabilă sollicitudine. Veniturile din abonamente nu ajungeau pentru acoperirea cheltuielilor de editare. La sfîrșitul anului 1868 însă, Andrei Mocioni face cunoscut lui Vincențiu Babeș că nu se simte în stare a mai subvenționa ziarul și nici tipografia ce o proiectaseră pentru acesta. Momentul este dificil, căci neajunsurilor materiale se adăuga perspectiva unei adversități pronunțate a oficialității, deschisă prin interzicerea debitului postal pentru „Albina”, pronunțată de ministerul de comunicații în prima jumătate a lui 1869, an în care Vincențiu Babeș, destituit din postul de consilier la Curtea de apel pentru atitudinea sa politică, fu nevoit să mute ziarul

⁷⁸ *Albina*, an. V, 1870, nr. 84, din 27 septembrie/9 octombrie.

⁷⁹ *Idem*, an. VI, 1871, nr. 80, din 3/15 octombrie.

⁸⁰ *Idem*, an. VII, 1872, nr. 32, din 16/28 aprilie.

⁸¹ *Idem*, an. VIII, 1873, nr. 4, din 14/26 ianuarie.

⁸² *Idem*, an. V, 1870, nr. 46, din 4/16 iunie.

⁸³ Diaconovici, *op. cit.*, vol. I, p. 84—85.

⁸⁴ Arhiva Babeș, pachetul VI, doc. 14 și 27.

la Pesta unde se stabili și el⁸⁵. Existase intenția a schimba cu această ocazie și numele ziarului în „Lumina”⁸⁶, dar primul număr scos la Pesta apare cu titlul, programul și prețul cunoscute de la Viena. O noutate în conduită ar fi năzuința redacției, înscrisă programatic, de a face ca ziarul să devină o expresie fidelă a clubului „deputaților naționali”⁸⁷.

Materialicește, existența ziarului a putut fi totuși asigurată. Ajutorul bogatei familii din Banat nu fu retras cu totul⁸⁸ și cu timpul se ajunse la un număr relativ constant de abonați, între 800—1100 anual⁸⁹ și, deși „prenumeratiile” nu erau întotdeauna achitate la timp, din venitul realizat astfel se putu încropi un fond de siguranță.

Direcția politică a „Albinei” o duse în mod inevitabil la conflicte grave cu autoritățile statului austro-ungar. După 1870—71 încep procesele de presă, intentate redactorului responsabil sau colaboratorilor. Au fost rari anii fără 2—3 procese de presă⁹⁰. Vincențiu Babeș fu implicat în mai multe. Ultimul dintre ele, în care reuși a obține, ca și în celelalte de altfel, achitarea, se desfășură la începutul anului 1877. Acuza era gravă: „agitație, pentru turburarea cu puterea a păcii și ordinii publice...” căci autoritatea politică se văzuse vestejită fără cruțare în articolul încriminat. Argumentele procuraturii nu-i putură convinge pe jurați, așa cum se întâmplase în 1874, când redactorul Gruia Liuba fusese condamnat, după ce se autodenunțase ca autor al unui fulminant articol adresat în 4 septembrie (st.v.) 1873 românilor din confiniul militar banatic, nemulțumiți de vexaturile administrației de stat, la 15 luni de închisoare și 500 de florini amendă⁹¹. Procesele de presă erau dăunătoare nu numai prin prigoana ale cărei victime se vedeau redactorii, dar și prin cheltuielile mari de judecată implicate, care, cel mai adesea, erau suportate din bugetul ziarului.

„Albina” duse astfel, vreme de 10 ani și mai bine, viața nesigură a ziarelor naționalităților din Austro-Ungaria, oricând în pericol de a fi suprimate. Dușmănia manifestă a autorităților și a organelor de presă guvernamentale, înfruntată de altfel și de „Federațiunea”, condusă de adversarul ireductibil al dualismului Alexandru Roman, de „Gazeta Transilvaniei” și de celelalte ziare românești, nu erau singurele șicane, căci aceste foi, deși angajate toate într-o acțiune cu scop unic — propășirea românilor supuși — nu știură evita, din nefericire, altercațiile intestinale⁹² ce atingeau uneori tonuri grave, într-o variată gamă de atacuri reci-proce.

⁸⁵ Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 96; în 14 iunie 1869, Sigismund Borlea protestă în parlament împotriva acestui act discreționar, dar fără rezultat; vezi T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. V, p. 185—186.

⁸⁶ *Albina*, an. IV, 1869, nr. 55, din 22 iunie/4 iulie.

⁸⁷ *Idem*, nr. 56, din 6/18 iulie; vezi și Arhiva Babeș, pachetul VI, doc. nr. 66.

⁸⁸ *Idem*, an. XI, 1876, nr. 117 și 118, din 31 decembrie/12 ianuarie.

⁸⁹ *Idem*, nr. 107, din 21 noiembrie/3 decembrie.

⁹⁰ *Idem*, an. XI, 1876, nr. 117 și 118, din 31 decembrie/12 ianuarie.

⁹¹ *Idem*, an. X, 1874, nr. 26, din 5/17 aprilie.

⁹² Chestiunea cere a fi tratată aparte, pe larg, ea nu poate fi lămurită aici și nici nu intră în atenția noastră.

Din sorginte obscură de multe ori, greu de identificat, motivele conflictelor, cauzele lor, pot fi căutate în substratul material — goana după prenumeranți, în cel confesional — căci sensibilitatea rămăsese, chiar dacă dușmănia confesională își trăise de mult veacul —, în nestatornicia influenței politico-ideologice în masa de popor, fluctuantă și supusă unor modificări adesea, dar nu întotdeauna, obiective.

„Albina” s-a înfruntat mai mult cu „Federațiunea”, căci „Concordia” ieși degrabă din competiție, „Gazeta” și „Telegraful” erau departe și cu pretenții mai reduse la cîmpul de influență din Banat și Ungaria, iar „Familia” nu ridica ambiții politice mari. N-ar servi de bună seamă adevărului ignorarea eventualității resentimentelor personale dintre cei doi conducători, Alexandru Roman și Vincențiu Babeș, mai veche pare-se, izvorită din concepția lor deosebită asupra căilor imediate de urmat, a tacticii de luptă a prezentului, a formulei imperativului major politico-național. Roman cerea federalizarea imperiului pe baze naționale, cu nădejdea nemărturisită de a face în acest fel un pas însemnat către momentul disoluțiunii imperiului, dar gruparea de la „Albina” se împotriva sloganului federalist⁹³, de teama federalizării grupelor de provincii sau a provinciilor istorice, căci federalismul național, pe care-l admitea fără rezervă, nu-l credea realizabil în condițiile de atunci. Babeș și cercul său politic se regrupară după 1867 în jurul ideii de îndreptățire egală a popoarelor⁹⁴ din imperiu, care nu avu nici ea pînă la urmă mai multe șanse de realizare.

Babeș și colaboratorii săi simțiră de grabă că șubrezirea iminentă a frontului foilor române, spart de zizanic, reduce forțele luptei colective. În 1871, „Albina”⁹⁵ întinse o punte de înțelegere spre „Federațiunea”, al cărei efort valoros împotriva adversarului comun îl aprecia, dar normalizarea relațiilor întârzie. Babeș repetă apelul⁹⁶, el invită pe cei de la „Federațiunea”, subliniind destinul identic al celor două ziare și grupări politice, la emulație în folosul poporului român. Nu se remarcă vreo îmbunătățire a raporturilor nici după acest demers. În „Albina”, apelurile la solidaritate între luptătorii naționali devin în 1874 tot mai dese⁹⁷. În 1875 însă „Federațiunea” își încetează apariția fără ca dezacordul cu albiniștii să fi cunoscut o rezolvare, căci în bună măsură disensiunile acestea izvorau din disputele politice interne ale mișcării românilor din Austro-Ungaria, care vor culmina ca intensitate în ultimul deceniu al secolului trecut.

În anul 1866 „Albina” apare de trei ori pe săptămîină, dar în format mic. Pentru a o feri de „...pericolele ce o amenință de sus...”, conducerea ei anunță „...un ton mai puțin ofensiv...”⁹⁸ Era rezultatul numeroaselor procese de presă. Totuși, la sfîrșitul anului 1876 apariția ziarului încetează, nu din motive materiale, ci, mai degrabă, dacă e să dăm crezare afirmațiilor redacției, din cauza unor greutăți interne, „de edare”, și a riscurilor ce le întîmpina cu un grup de conducere îndrumat de Vincențiu Babeș, suspectat de mai multă vreme de autorități pentru activitatea lui politică. Redacția pronunță cuvîntul de adio în convingerea că ideile

⁹³ *Albina*, an. IV, 1869, nr. 76, din 14/26 septembrie.

⁹⁴ *Idem*, an. I, 1866, nr. 66, din 14/26 septembrie.

⁹⁵ *Idem*, an. V, 1871, nr. 73, din 9/21 septembrie.

⁹⁶ *Idem*, nr. 78, din 26 septembrie/8 octombrie.

⁹⁷ *Idem*, an. IX, 1874, nr. 1, din 2/14 ianuarie și nr. 18, din 7/19 martie.

⁹⁸ *Idem*, an. X, 1875, nr. 80, din 13/25 decembrie.

propagate de „Albina“ „...nu se poate să nu fi pătruns și să nu fi încolțit și prins rădăcini în piepturile române și ele vor răsări și vor dezvolta ramuri puternice și vor marca calea vieții, calea din robia Vavilonului spre pământul făgăduinței, spre România și împărăția gintei lui Traian⁹⁹. Credem că la încetarea apariției „Albinei“ a tras mult în cumpănă convingerea conducătorilor politici bănățeni, dobândită în decursul apariției foii lui Babeș, că un ziar editat în mijlocul masei căreia este destinat își va atinge obiectivele cu mult mai multă eficacitate. Ziaristica bănățeană românească se mută așadar de la Pesta la Timișoara, unde apăru în 1880, cu concursul substanțial al aceuiași Babeș¹⁰⁰, „Luminătorul“ redactat de Pavel Rotariu.

Ziarul „Albina“, emanație a efervescenței politice caracteristice frământatului deceniu al șaptelea al secolului trecut, a scris prin activitatea sa o pagină de istorie politică și culturală a românilor din Austro-Ungaria, interesantă mai ales prin atitudinea generală de rezistență manifestată în fața opresiunii. El nu a apărut întâmplător, ci într-un moment când acțiunea politică românească, ajunsă în preajma inevitabilului act dualist, se vede nevoită a-și multiplica mijloacele combative. Se născu din nevoi și fu sortită a lupta pentru înlăturarea lor. Apariția „Albinei“, organ al activismului bănățean, fusese cerută de o anume stare social-politică a românilor din părțile locului, și a fost posibilă, căci nivelul de cultură al populației, cel puțin al părții mai instruite, era suficient de ridicat pentru a se putea găsi un număr de circa 1000 de abonați anual. Pe de altă parte, ea vădi existența unui număr îndestulător de bărbați politici și de cultură, încât să se poată forma un colectiv redacțional valoros și un grup de colaboratori constanți, care conlucrară pentru realizarea unui conținut mereu prestigios al ziarului. Se remarcă dintre ei, în primul rând, Vincențiu Babeș, care a condus de fapt ziarul și care, prin activitatea sa la „Albina“, deschide drumul ziaristicii politice din Banat, cale bătută în anii ce urmară de oameni formați sub mîna lui, în redacția din Viena și apoi din Pesta, ce continuară, prin „Luminătorul“ și mai apoi „Dreptatea“ (1893), ambele inițiate și inspirate de Babeș, acțiunea începută la 1866. Prin ținuta sa politică, prin rosturile culturale, prin formarea unor viitori oameni de condei sau politici, prin mesajul de propășire, prin însuși exemplul său, căci a tăiat făgaș adînc pentru succesori, „Albina“ rămîne în istoria românilor din primul deceniu al dualismului ca o realizare națională remarcabilă, definitorie pentru evoluția culturală și politică ulterioară a mișcării de emancipare din Banat și valea inferioară a Mureșului cu deosebire.

G. CIPĂIANU

⁹⁹ *Idem*, an. XI, 1876, nr. 117 și 118, din 31 decembrie/12 ianuarie.

¹⁰⁰ Arhiva Babeș, proces-verbal privind înființarea *Luminătorului*.

LE JOURNAL „ALBINA“ (1866—1876);
APPARITION, COLLABORATEURS, ORIENTATION GÉNÉRALE

(Résumé)

L'article présente l'un des journaux les plus importants qu'aient eu les Roumains de l'empire des Habsbourg au XIXe siècle. L'existence d'une dizaine d'années du journal „Albina“ est analysée sous ses multiples aspects: politique, culturel, économique. En s'appuyant sur une large information, surtout d'archive et de presse, les affirmations de l'auteur mènent vers la conclusion que le journal a constitué une remarquable tribune de la lutte des Roumains pour l'émancipation.